

Vitaindító a Dávid Ferenc Unitárius Kutatóközpont megalakításáról

2005. november első hetében volt szerencsém részt venni az ICUU kongresszusán a Barcelonához közeli Montserratban. A kongresszus keretében el látogattunk Villanuevába, Szervét Mihály szülőfalujába. A helyszínen jó volt látni és tapasztalni, hogy a helyi, mintegy 300 lelket számláló közösség milyen rendkívüli figyelemmel és körültekintéssel ápolja – vélhetőleg legismertebb – szülőttjének emlékét és örökségét. Az amúgy római katolikus közösség korán felismerte, hogy a 3. évezredben milyen lehetőségeket hordoz a Szervét-örökség, és ezen lehetőségeket megfelelően „kihasználva” miként lehet a szellemi hagyatékot a település szolgálatába állítani.

Nem hivalkodó, de pazar méretű, központi fekvésű kétszintes épületben adtak helyet a Szervét Mihály Központnak. A központ egyrészt ápolja Szervét Mihály örökségét (állandó tárlat mutatja be a nagy reformátor életútját), másrészt helyet ad időszakos kiállításoknak, továbbá tudományos konferenciákat és egyéb rendezvényeket szerveznek. A települést körbejárva egyértelműen kiderült, hogy (a központ) az intézet egyben a falu „nagybetűs” kulturális központja is. Az épület aulájában és utcai homlokzatán különböző emléktáblák őrzik a helyiek megítélése szerinti fontos események emlékét: többek között megtudhatjuk, hogy az intézetbe ellátogatott a spanyol király. Valószínűsítem, hogy Villanuevához hasonló jellegű és méretű településből több ezer van Spanyolországban, azonban kevés olyan van, ahova a királyi család képviselője az elmúlt 30 évben eljutott.

A látottakon, tapasztaltakon eltűnődve merültek fel bennem az alábbiak.

Azt gondolom, ahhoz, hogy a 3. évezred első századának derekán az európai keresztény (és nem keresztény) közösségek emlékezetében és „tudatában” a Dávid Ferenc tanaira épülő unitarizmus jelen lehessen, ahhoz, hogy komolyan vegyék ezt a vallást, és hogy az (erdélyi gyökerű) unitárius hit és az észak-amerikai „humanista” alapokon nyugvó ún. unitárius-univerzalista gyülekezetek gyakorlata között egyértelmű különbségeket lehessen tenni, meg kell tudnunk mutatni, hogy kik is vagyunk mi, milyen örökséget őrzünk stb. Ezen elképzelés egyik leghatékonyabb megoldásának a – munkanevén – Dávid Ferenc Teológiai Tudományok Nemzetközi Kutatóintézete elnevezésű, kolozsvári székhelyű intézmény megalapítását és működtetését gondolom. Ha a villanuevaiak a Szervét-örökségre eredményesen felfűztek egy sikeres történetet, miért ne sikerülhetne ez nekünk, Kárpát-medencei magyar unitáriusoknak is? Mi bizonyos értelemben előnyben vagyunk, hiszen nem háromszáz, hanem közel száz ezer ember bázisára építközhetünk. Kolozsváron működő akadémiai képzésünk van, a javasolt intézmény beindításához szükséges szellemi és személyi feltételek, ha nem is maradéktalanul, de jelentős részben adottak.

Tisztában vagyok azzal, hogy az intézményalapítás egyrészt személyi, másrészt anyagi kívánalmak együttes meglétét feltételezi. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy az általam „megálmodott” intézet „csúcsra járatásához” legalább 15-20 év szükséges (a zöld jelzést követően kb. 2-3 év a koncepció kidolgozása, 4-5 év az intézmény minimális infrastruktúrájának a megteremtése, ezt követően legalább 10-15 évre van szükség a nemzetközi elismertség, a szak-

mai presztízs megszerzéséhez. Két évtized múlva (de akár előbb is) jó esély van rá, hogy ebben az intézményben nyugat-európai vagy észak-amerikai teológiai szaktekintélyek kutassanak, vagy akár egy ún. speciális kurzust tartsanak, továbbá reális célkitűzésnek gondolom, hogy egy akkora már akkreditált képzésen (pl. PhD) az erdélyi hallgatók nyugat-európai társaikkal közösen vegyenek részt.

A személyi feltételek biztosításának részleteiről nem kívánok értekezni. Csupán annyit jegyzek meg erről, hogy az erdélyi és a magyarországi tudós teológusok mellett az Angliában és az USA-ban oktató szaktekintélyekre gondoltam az első körben.

Ami az anyagiakat illeti: az teljesen nyilvánvaló, hogy a Kárpát-medencében jelenleg működő két unitárius egyház sem külön-külön, sem együttesen nem tudnák saját forrásaikból biztosítani a szükséges pénzügyi fedezetet. Én azt gondolom, hogy erre nincs is szükség, ugyanis – amennyiben a kérdés fontosságát felismerik (és ez sok tekintetben rajtunk múlik) – ilyen és ehhez hasonló programok finanszírozására számtalan EU-s pályázati lehetőség van. Ugyanakkor szem előtt kell tartani a romániai és a magyarországi költségvetések lehetőségeit és nem szabad megfeledkezni az amerikai egyházi és más típusú forrásokról sem.

Két szempontot ismertetek, ami miatt az elképzelést megvalósíthatónak és nem csupán az ötletek stádiumában már elvetélt vízióknak gondolom. Az EU-nak a felsőoktatási rendszerre vonatkozó kritériumai minden tagállamra (így Magyarországra és nagyon rövid időn belül Romániára) nézve kötelezőek. Az ún. Bolognai-folyamat a kétszintű felsőoktatási rendszert írja elő. Ebben a koncepcióba kifejezetten illeszkedik az általam javasolt intézet létrehozása. Másként megközelítve: ahhoz, hogy a különböző teológiai felsőoktatási intézmények nemzetközi ismertségre és elismertségre tehesseken szert, feltétlenül meg kell reformálniuk eddigi képzési rendszerüket. Ennek tudnánk mi elébe menni! A másik tényező nem tudományos megalapozottságú, inkább személyes tapasztalataim alapszik: azt gondolom, hogy a zsidó-keresztény kultúra, s azon belül az európai civilizáció vízváltatóhoz érkezett. A nemrégiben Franciaországban lezajlott „események” (még megfelelő kifejezésünk sincs pontosabb leírásukhoz) egy folyamat végének, az évezredes értékek és struktúrák megkérdőjelezéséből és felrúgásából következő válságnak lokális megnyilvánulása. Ennek következtében az elkövetkező évtizedekben Európában újra fel kell hogy értékelődjenek a kulturális identitásunkat keretbe foglaló és meghatározó értékek. Az alapokhoz, többek között az egyházi fundamentumokhoz kell visszanyúlni, amennyiben az eluralkodó káoszt meg akarjuk fékezni és újra Istennel, a természettel, felebarátainkkal és önmagunkkal harmóniában szeretnénk élni. Ebből a perspektívából e folyamatban Dávid Ferenc tanításának, a magyar unitarizmusnak kiemelt jelentősége lehet.

Végezetül: rövid írással egy társadalmi és szakmai párbeszédet szeretnék generálni unitáriusok és más vallásúak részvételével. A vita számtalan újabb szempontot, pótolhatatlan értéket hozhat felszínre, amelyek összegzése jó origót jelenthet a „terv” megvalósításához.

**Elekes Botond,
a Magyarországi Unitárius Egyház főgondnoka**